Opgesteld door: Sjerp van der Ploeg (Kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller: Vraagsteller: vo-instelling - schoolleider

Referentie: Kennisrotonde. (2019). *Wat is het effect op aantal aanmeldingen wanneer een scholengemeenschap gaat loten bij over-inschrijving en wat zijn de effecten ervan op leerlingen in vergelijking met alternatieven (m.n. toelatingsgrens verschuiven). Zijn er op dit punt verschillen met categorale gymnasia?* (KR. 548). Den Haag: Kennisrotonde.

19 februari 2019

Vraag

Wat is het effect op aantal aanmeldingen wanneer een scholengemeenschap gaat loten bij over-inschrijving en wat zijn de effecten ervan op leerlingen in vergelijking met alternatieven (m.n. toelatingsgrens verschuiven). Zijn er op dit punt verschillen met categorale gymnasia?

Kort antwoord

Het instellen van een lotingssysteem bij over-aanmelding door individuele scholen voor voortgezet onderwijs zal voor een beperkt deel van de ouders (waarschijnlijk rond de 10 procent) reden zijn een andere een andere school te kiezen, waar zekerheid is over plaatsing. Ongeveer driekwart van de ouders zou ondanks de loting de kinderen toch aanmelden. Onderzoek geeft geen nadere informatie over verschillen hierin tussen scholengemeenschappen en categorale scholen. Het vervangen van loting door het vergroten van brugklassen zal zonder aanvullende maatregelen vermoedelijk leiden tot lagere leerprestaties.

Toelichting antwoord

Wanneer het aantal aanmeldingen voor een school voor voortgezet onderwijs het aantal beschikbare plekken overtreft (bijvoorbeeld door beperkingen op het terrein van huisvesting), heeft de school verschillende opties, bijvoorbeeld toelating op basis van het moment van aanmelding, toelating op basis van loting, toelaten van extra leerlingen en daarmee de (brug)klassen vergroten, e.d. In sommige plaatsen werken gemeente en scholen samen (bijvoorbeeld Amsterdam, Utrecht en Nijmegen) met een centraal inschrijfsysteem waar ouders/leerlingen één of meer voorkeuren opgeven en waarbij op basis van algoritmes waarin ook toevalfactoren een rol spelen naar een optimale oplossing wordt gezocht. In andere plaatsen kunnen scholen zelf bepalen of ze bij over-aanmelding het aantal toelatingen willen beperken via loting (of andere mechanismen). De vraag dient zich dan aan wat het effect van (het instellen van) loting is. Schrikt dat ouders/leerlingen af? Of maakt het een school extra aantrekkelijk (signaal van

LAAN VAN NIEUW OOST INDIË 300 2593 CE DEN HAAG
POSTADRES POSTBUS 93461 2509 AL DEN HAAG
T 070 349 44 58 W WWW.KENNISROTONDE.NL

populariteit)? Om die vragen te beantwoorden is onderzoek naar schoolkeuzemotieven en keuzegedrag relevant[1].

In onderzoek naar schoolkeuze (voortgezet onderwijs) komen bepaalde aspecten vaak terug. Met name reisafstand, kwaliteit van het onderwijs, keuzegedrag peers, specifiek/aanvullend aanbod (muziekstroom, sportstroom, tweetalig onderwijs e.d.) denominatie, pedagogisch-didactische visie (bijvoorbeeld Allen, e.a. 2016). Daarnaast is de variatie van het onderwijsaanbod relevant. Er is bij ouders/leerlingen een voorkeur voor mogelijkheid tot opstromen (doorstromen naar een hoger niveau) terwijl ouders/leerlingen de kans op afstroom liever beperken (Bus en Roode, 2018). Dit zijn vermoedelijk ook de belangrijkste aspecten waarop de initiële keuzes plaatsvinden. Als het gaat om aanmelding spelen mogelijk ook nog andere zaken mee: bijvoorbeeld, wat is de hoogte van de schoolkosten (van der Ploeg, e.a., 2019), is er wel of geen sprake van loting, e.d.?

Eén studie geeft inzicht de reacties van ouders op het feit of scholen wel of niet loten (Broeke, e.a. 2004). Het betreft een studie van 15 jaar geleden toen in Amsterdam het huidige systeem van centrale aanmelding nog niet bestond maar sommige populaire scholen zelf loting toepasten bij over-aanmeldingen. Destijds is aan ouders gevraagd of ze op de hoogte waren van loting en wat ze zou zouden doen als ze hiermee geconfronteerd zouden worden. Het bleek dat de overgrote meerderheid (87%) bekend was met het feit dat sommige scholen loting toepasten. Verder bleek dat driekwart van de ouders zich niet door loting zou laten weerhouden en hun kind gewoon zou aanmelden. Eén op de tien respondenten zou vanwege de loting (en dus onzekerheid over een plaats) een andere school kiezen. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat als de verwachte over-aanmelding beperkt is (minder dan 10%), loting kan leiden tot minder dan het gewenste aantal inschrijvingen.

Als alternatief voor loting ligt met name het vergroten van brugklassen voor de hand. Bruhwiler e.a. (2011) laten zien dat kleinere klassen bijdragen aan meer leerwinst, betere leerprestaties bij leerlingen en betere leerprocessen in de klas. Een andere overzichtsstudie laat eveneens zien dat (onder verder vergelijkbare omstandigheden) kleinere klassen samengaan met gewenste uitkomsten waaronder betere leerprestaties. Deze effecten komen duidelijker naar voren in het primair onderwijs dan in het voortgezet onderwijs en bij leerlingen die uit een achterstandsituatie: laag inkomen, migratieachtergrond (Council of Chief State School Officers, 2012). Dat leidt tot de conclusie dat vergroten van klassen gepaard moet gaan met aanvullende kwaliteitsverhogende maartregelen om leerprestaties op peil te houden.

[1] In studies waarin lotingsystemen in het onderwijs voorkomen, ligt de nadruk vaak op het onderzoeken van onderwijsprestaties (Stasz & Van Stolk, 2007). De reden daarvoor is dat het element van loting een quasi-experimentele opzet creëert: namelijk een groep die via het toeval wèl, en een groep die via datzelfde toeval niet, deelneemt aan een specifiek programma, onderwijskundige visie, e.d. Al dat onderzoek is gericht op effecten van dat specifieke programma of onderwijskundige visie maar niet op de effecten van het instellen van het lotingssysteem op zich.

Geraadpleegde bronnen

Allen, J., Bijlsma, I., Borghans, L. & Poulissen, D. 2016. *Schoolkeuzemotieven van ouders en leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Maastricht: ROA Universiteit Maastricht. http://roa.sbe.maastrichtuniversity.nl/roanew/wp-content/uploads/2014/02/ROA_R_2016_5.pdf

Broeke, L. ten, Kieft, M. van de, Bosveld, W., Gerritsen, L., Koopman, C., Kuhnen, C. & Eijken, B. (2004). *Schoolkeuzemotieven. Onderzoek naar het schoolkeuzeproces van Amsterdamse ouders*. Gemeente Amsterdam: Dienst Onderwijs en Statistiek & Marketing Analysis & Research Eijken (MARE).

Brühwiler, C., & Blatchford, P. (2011). Effects of class size and adaptive teaching competency on classroom processes and academic outcome. *Learning and Instruction*, 21(1), 95-108. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959475209001157?via%3Dihub

Bus, A. & Roode, A. (2018). *Schoolkeuze-motieven voor het voortgezet onderwijs. Een literatuurstudie.* Rotterdam: Gemeente Rotterdam. https://rotterdam.buurtmonitor.nl/news/Schoolkeuzemotieven-voor-het-voortgezet-onderwijs/109

Council of Chief State School Officers. (2012). *Chiefs' pocket guide to class size: A research synthesis to inform state class size policies*. Washington, DC https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED542757.pdf

Stasz, C. & Stolk, C. van (2007). *The Use of Lottery Systems in School Admissions*. Cambridge: RAND Europe https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/working_papers/2007/RAND_WR460.pdf

Suijkerbuijk, A., Berg, Ploeg, S. van der, E. van den, Bussink, H. Ven & K. van der (te verschijnen 2019). *Schoolkostenmonitor po, vo, mbo 2018-2019*, Utrecht/Amsterdam Oberon/SEO.

Meer weten?

Sommige scholen loten individueel bij over-aanmeldingen. In bepaalde gemeenten wordt gebruik gemaakt van centrale inschrijving om (deels via loting) leerlingen zoveel mogelijk op hun voorkeurschool te kunnen plaatsen. Een aantal varianten daarvoor zijn te vinden in deze editie van VO magazine.

Onderwijssector

vo

Trefwoorden

schoolkeuzemotieven, loting, aanmeldingen.